

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Fidejkomisarna substitucija se da ustvariti tudi s pogodbo in ne le v oporoki. Tudi taka fidejkomisarna substitucija brani, da bi fiducijar glede substituciji podvrženega zemljišča samolastno razpolagal preko v § 613 o. d. z. določenega okvira.

Kot lastnik parcele št. 78/2 kat. obč. P. toži A na priznanje, da je kos te parcele, ki meri v naravi približno 62 m² in je vreden 300 K, njegova last. Tožba je naperjena proti toženki B, za katero je vknjižena na zemljišču vl. št. 71 iste kat. obč. s parcelo št. 79 lastninska pravica z zaznamovano fidejkomisarno substitucijo v prid njenemu mladoletnemu, sedaj 15 let staremu sinu. Toženka si je lastila sporni kos kot lastnica imenovane parcele št. 79. V glavnem se opira tožba na izvensodno poravnavo od 11. oktobra 1914, katero sta sklenili stranki glede sporne meje med navedenima parcelama, zlasti pa na končni stavek te poravnave: »Stranki sta edini v tem, da je sporni svet last A-a.

Toženka je poleg drugih ugovorov, ki končno niso bili mero-davni, navajala tudi to, da ni bila upravičena skleniti poravnave, ker ni bila neomejena lastnica sveta; potem da poravnava tudi ni veljavna, ker nedoletni sin, za katerega je zaznamovana v zemljiški knjigi fidejkomisarna substitucija, ni bil zastopan pri poravnavi in ker poravnava ni bila odobrena po varstvenem sodišču. Ona torej ni pasivno legitimirana, nego bi bilo tožiti njenega mladoletnega sina.

Okrajno sodišče (Ljubljana znak C II 293/15) je zavrnilo tožbeni zahtevek in se oprlo zlasti tudi na navedene ugovore. Po vsebini poravnave, na katero se tožnik posebno sklicuje, bi bila toženka razpolagala samostojno s snovjo in tvarino spornega kosa. Tega pa ni smela. Z ozirom na zaznamovano fidejkomisarno substitucijo ni smela zemljišča samolastno obremeniti, še manj pa otujiti; zavezana je marveč, izročiti svoj čas vso zapuščinsko stvarino nedotaknjeno in neprikrajšano fidejkomisarnemu namestniku. Že po zakonu neveljavna poravnava bi vrh tega utegnila postati veljavna le s privoljenjem sinovega sovaruha in z odobrenjem varstvenega sodišča.

Prizivno sodišče (Bc III 8/16) je ugodilo prizivu in tožbenemu zahtevku. Glede navedenih ugovorov pravi to sodišče, da je ugovor manjkajoče pasivne legitimacije zavreči že zaradi tega, ker toženkin sin sploh ni posegel v tožnikovo lastnino. Potrditi pa je vprašanje, ali je mogla toženka leta 1914. pravnoobvezno določiti mejo med svojo in nasprotnikovo parcelo kljub fidejkomisarni substituciji, zaznamovani pri njenem zemljišču, kajti šlo je takrat za to, da se odpravi dolgotrajni mejni spor, torej za upravno dejanje, ki veže vsekakor toženko. Sicer pa ne gre prezreti, da tukaj ne more biti govora o pravi fidejkomisarni substituciji. Bistvo take substitucije je, da pride vsa dedščina ali posamezni njeni kosi po sebi na fiducijarja kot dediča ali kot volilojemnika, kadar nastopi fidejkomisarni slučaj. Tukaj pa je bil dedič zemljišča ml. toženkin sin po očetu, ki je umrl brez oporoke, in toženka je prevzela zapuščino p o d g o v o r u, torej ne vsled dedne pravice, in zaeno se je bila zavezala, da izroči prevzeto zemljišče svoj čas navedenemu sinu. Ne gre torej za fidejkomisarno substitucijo v pravem pomenu, ampak le za pogodbeno omejitev lastnine, kakor je na Kranjskem sploh običajno. Pogoje izročitve bo treba svoj čas posebej določiti med njo in sinom. Ni moči torej dvomiti, da je bila toženka upravičena, pri poravnavi rešiti mejni spor, ker ni šlo za otujitev imovinskega kosa, temveč le za upravni čin. Sploh pa sodba ne more učinkovati zoper ml. sina, ki ni stranka v pravdi, dočim ostane toženka vezana na svojo izjavo, oddano v poravnavi o zamejičenju, tudi za ta slučaj, da bi fidejkomisarna substitucija kedaj odpadla. Toženka je mogla pri poravnavi obvezno določiti mejo in je odgovorna, če je pozneje segala v tožnikovo lastnino.

Vrhovno sodišče je obnovilo prvo sodbo z odločbo od 9. maja 1916 opr. št. Rv VI 71/16, v kateri so navedeni glede merodavnih ugovorov ti-le r a z l o g i:

Toženka izpodbija sodbo druge stopnje iz revizijskega razloga napačne pravne presoje § 503 št. 4 c. pr. r., v nastopnih ozirih:

1.) Pravopomotna je domneva sodbe, da je šlo pri poravnavi cd 11. oktobra 1914 toženki le za upravo zemljišča, ko vendar ista sodba ugotavlja, da pravedna stvar ne zadeva pravzaprav čiste določitve meje, temveč se tiče lastnine natančno določenega zemljiškega kosa.

2.) Tudi je napak izrečeno v nasprotju z besedilom zemljiško-knjižnega stanja, da tukaj ne gre za fidejkomisarno substitucijo, temveč le za pogodbeno omejeno lastnino, in enako napačna je nadaljna domneva, da so te sodbe brez učinka nasproti ml. toženkinemu sinu, ker ni stranka.

V navedenih ozirih je revizija utemeljena. V tej pravdi gre za lastnino zemljiškega kosa, ki se da natančno določiti temeljem mape po legi, velikosti in površinski meri in ki je nesporno vreden kot stavišče 300 K. Kar se je torej odredilo glede tega kosa v poravnavi od 11. oktobra 1914, presega očitvidno okvir upravnega dejanja kakor n. pr. zakup, prememba obdelovanja i. t. d., ravno tako, kakor morda podelitev trajne in nespremenljive stvarne pravice, n. pr. služnosti. Iz tega sledi, da bi bila toženka upravičena tako ukreniti kakor v poravnavi le, ako bi bila ob času sklenjene poravnave neomejena in popolna lastnica zemljišča vl. št. 71 kat. obč. P., h kateremu spada tudi parcela št. 79, zmanjšana vsled poravnave po novi zemljiško-knjižni mapi za okolo 62 m². Taka popolna lastnica pa toženka ni, ker je bila zaeno z vknjižbo lastninske pravice zaznamovana fidejkomisarna substitucija za njega ml. sina in je ta vpis pravomočen.

Po pravici je torej prvo sodišče izreklo, da ima toženka v zmislu § 613 o. d. z. le omejeno lastninsko pravico s pravicami in dolžnostmi uživalca in da torej ni bila upravičena skleniti poravnave sama za se in brez dovoljenja zastopnika ml. sina ter varstvene oblasti. Brez pomena je pri tem lastno toženkino prepričanje o vsebini in obsegu lastninske pravice tako pri sklepanju pogodbe kakor pri razpravah, ki so se vršile pred to pravdo, brez pomena tudi, ali je svoje prepričanje izustila ali ne, — ker gre za pravice varovanca, ki je pod posebno zaščito zakona (§ 21 o. d. z.), in ker je bila in je razvidna njena omejena lastninska pravica iz javne zemljiške knjige.

Glede tega odločilnega vprašanja pa je izrečeno v razlogih prizivne sodbe mnenje na eni strani, da ne gre glasom zapuščinskih spisov po nedoletnikovem očetu za pravo, v oporoki odrejeno fidejkomisarno substitucijo, ampak za pogodbeno dogovorjeno omejitev lastninske pravice toženke kot prevzemnice zapuščine, na drugi strani pa mnenje, da sodba ni obvezna za ml. toženkinega sina in da ostane toženka vezana v vsakem slučaju na izjavo, oddano pri sklenjeni poravnavi, vsaj za svojo osebo in tudi takrat, ako bi

morda odpadla kedaj substitucija. Ali pri tem so prezrte te-le važne točke. Pogodbeno ustvariti fidejkomisarno substitucijo, tega ne prepoveduje državljansko pravo, pa tudi ne zapuščinski patent in ni izrečeno, da bi bilo to nedopustno, torej nično pravno opravilo. O priliki zapuščinske razprave po nedoletnikovem očetu z dedinsko pogodbo in s prisojilom ustvarjeno fidejkomisarno substitucijo je smatrati torej za polnoveljavno tembolj, ker je pravomočno vpisana v zemljiški knjigi in jej vsled tega gre tudi stvarni učinek v zmislu § 613 o. d. z. Z druge strani pa skušata tako poravnava od 11. oktobra 1914, ter tudi ta tožba doseči ne le priznanje s strani toženke ali le začasno uredbo lastninske pravice, ki ne bi posegla v pravice nedoletnikove, temveč dokončno, za vselej in proti vsakomur veljavno rešitev lastninskega vprašanja. Zato pa ni dopustno, izogniti se na omenjeni način vprašanja, ali je sodba obvezna in veljavna tudi za ml. toženkinoga sina.

Tožnik skuša končno v odgovoru na revizijo dovesti ad absurdum pomen zimljiškknjižno poočitene fidejkomisarne substitucije, trdeč, da bi bila s priznanjem substitucije rešitev lastninskega vprašanja sploh nemogoča. Temu nasproti je pripomniti, da je bila veljavna poravnava o lastnini pri tem stvarnem in pravnem položaju možna le z dovoljenjem zakonitega nedoletnikovega zastopnika in njegove varstvene oblasti, katerega dovoljenja pa tukaj ni bilo.

Poravnava od 11. oktobra 1914 torej ni mogla ustvariti tožnikove lastninske pravice in toženkina revizija je upravičena.

Dr. Fr. M.

b) O določanju odškodnine in spravnine za državo proti izdajalcem (ces. nar. 9. junija 1915 drž. zak. št. 156, § 1293 o. d. z.).

C. kr. finančna prokuratura za Kranjsko je tožila v imenu države zapuščino P-a, ki je bil radi veleizdaje ustreljen, na plačilo cdškodnine v znesku 100.000 K, po zmislu ces. naredbe z dne 9. julija 1915 drž. zak. št. 156.

Deželno sodišče v Ljubljani in tudi prizivno sodišče v Gradcu je pripoznalo državi le 10.000 K spravnine,¹⁾ sicer pa zavrnilo tožbeno zahtevo.

¹⁾ Sprava = Sühne, spravnina = Sühne (Betrag). Slovenski prevod Drž. zakonika rabi za Sühne globo, kar pa nam pomeni Geldstrafe, Geldbusse. Za Sühne imamo v slovarjih spravo, Sühnopfer = spravni dar.

Vrhovno sodišče ni ugodilo reviziji finančne prokurature z odločbo od 3. oktobra 1916 Rv 121/16 iz razlogov:

Revizija se opira na napačno pravno presojo in zato je preiskati izpodbijano sodbo le v teh mejah in oziraje se na dejanske ugotovitve spodnjih instanc, ki se ne izpodbijajo. S temi ugotovitvami se ne strinjajo trditve revizije, »da je vobče znana več milijonov znašajoča škoda, ki jo provzročuje državi iredenta z zločinskimi dejanji,« in »da je vojna uprava, uvažujj skrbno vse okolnosti s strokovnjaki, določila svoto 100.000 K«. Zato se na te trditve ne more jemati ozir in zato tudi niso osnovani zaključki, češ, da škoda, ker je vobče znana, ne potrebuje nobenega dokaza in da sodišče ne sme samovoljno izpremeniti navedene svote.

Prvo sodišče je ugotovilo, da ni državi vsled zločinskega dejanja P-ovega nastala nikaka škoda, niti neposredno, niti posredno, osobito niso bili s tem povzročeni stroški kake varnostne odredbe, ker se je posrečilo, pismo z dne 18. maja 1915 pravočasno zaseči, tako, da njegove vsebine ni izvedel sovražnik. Te ugotovitve ni izpremenilo prizivno sodišče, niti je ne izpodbija revizija. Nadalje je ugotovljeno, da se pozitivni znesek škode sploh ni navedel in da se tudi trdilo ni, da bi se bile radi kazenskega dejanja varnostne odredbe države poostrile ali razširile in s tem provzročili novi stroški.

Pri tem položaju ni prav nobene dejanske podlage za domnevo, da je država sploh imela škodo na premoženju (§ 1293 o. d. z., § 1 odst. 2 ces. naredbe od 9. julija 1915 drž. zak. št. 156). Revizijsko sodišče torej ni niti v stanu razpravljati o primernosti zahtevanega zneska (§ 273 c. pr. r.), in tudi ni nikake potrebe odgovoriti na vprašanje, ali je prištevati stroške državnih varnostnih odredb k pojmu neposredno ali posredno povzročene škode in ali mora storilec jamčiti nerazdelno za ves uspeh tudi tedaj, kadar ni govora o neposrednem skupnem delovanju različnih storilcev.

Če torej prizivno sodišče vzdržuje prvosodno zavrnitev zahtevka, oprtega na naslov nastale škode, v tem ne tiči napačna pravna presoja, kakor jo skuša razložiti revizija pod a). Prav tako pa tudi ne v tem, ko se potrjuje spravnina v znesku 10.000 K. Ne more se pritrčiti nazoru, da je ta znesek prepričel v primeri z zavržnostjo dejanja in z njegovo moralno ter idealno kvarnostjo.

Revizija zavzema stališče, da služi po § 1 navedene ces. naredbe vse zaseženo premoženje najprvo zadostitvi državnega odškodninskega zahtevka. Če bi tudi bilo to stališče pravilno, vendar nima odločilnega pomena za odmero spravnine. Navedeni predpis pravi, da je državi prisoditi spravnino za kršenje pravice in sicer primerno odškodnino po prostem preudarku sodišča, ki ga vodi uvaževanje vseh okoliščin. Med takšne okoliščine bode glede na to, da hoče ces. naredba še posebej pomnožiti strahujočo silo kazenskih zakonov in da zaradi tega določa odškodnino, presegajočo dejanski povzročeno škodo, kakor spravnino za kršenje prava, — spadala gotovo: velikost tega kršenja, stopinja in način verolomstva napram lastni državi, velikost nevarnosti in moralna škoda, ki jo je krivec povzročil državi. Toda treba bo tudi jemati v poštev premoženje in pomisliti, da je dohodke tega premoženja oddajati ali prepuščati (§ 9 odst. 2 in 3, § 10 ces. naredbe) osebam, ki imajo proti obdolžencu zakonito pravico do preživljanja, če žive v tuzemstvu, če so potrebne in brez krivde. Spisi kažejo, da znaša zapuščina P-a 17.537 K 95 v premoženja in 26.274 K 35 h dolga, da je torej primanjkljaja 8736 K 40 h. Da takšno imovinsko stanje, če se tudi popolnoma uvažujejo poprej naglašane okoliščine, ne daje povoda za zvišanje spravnine 10.000 K, je jasno brez nadaljnega utemeljevanja, če se pomisli, da je P. zapustil vdovo in štiri otroke. Revizija torej tudi v tej točki ni mogla imeti uspeha.

Enako se glasi odločba c. kr. v r h o v n e g a sodišča od 3. oktobra 1916 Rv VI 130, na slično tožbo erarja proti R-u, ki je bil radi veleizdaje obsojen v mnogoletno ječo. Drugače se glasita le 2. in zadnji odstavek navedenih razlogov in sicer:

Prvo sodišče je ugotovilo, da ni državi vsled zločinkega dejanja toženčevega nastala nikaka škoda, niti neposredno, niti posredno, osobito niso bili s tem povzročeni stroški kake varnostne odredbe, ker ni prišlo do naprave Marconi-postaje, niti postaje z goblji. Te ugotovitve ni izpremenilo prizivno sodišče, niti je ne izpodbija revizija. Nadalje je ugotovljeno, da se pozitivni znesek škode sploh ni navedel in da se tudi trdilo ni, da bi se bile radi kazenskega dejanja varnostne odredbe države poostrele in s tem povzročili novi stroški.

Spisi kažejo, da znaša čisto premoženje 9301 K. Toženec mora tudi skrbeti za svojo ženo. Da takšno premoženje, če se tudi povsem uvažujejo poprej naglašane okolnosti, ne daje povoda za zvišanje spravnine 10 000 K, ki itak vzame celo premoženje, je jasno brez nadaljnega utemeljevanja.

M.

c) Tudi službojemnik višje vrste ima pravico do službenega spričevala, a ne tudi do spričevala o vporabi v službi. Zakonita vsebina službenega spričevala. Če se zahteva spričevalo preko te vsebine, je vendar ugoditi s spričevalom v zakonitem obsegu, drugače nastane odgovornost za škodo. (§ 7, 1293—1295 o. d. z.; § 405 c. pr. r.)

Gozdni uradnik C. je tožil knezoškofa J., da naj mu: 1.) izda službeno in vporabno spričevalo, ter 2.) da naj mu plača odškodnino, ker mu spričevala ni izdal.

Prva in druga instanca sta tožbo zavrnili kot neutemeljeno.

Vrhovno sodišče je z odločbo od 19. septembra 1916 Rv VI 112/16 spremenilo sodbo prizivnega sodišča glede zahtevka 1.) tako, da je toženec dolžan tožniku v 14 dneh pod eksekucijo izdati službeno spričevalo z vsebino, da je tožnik bil od dne 1. aprila 1901 do 7. oktobra 1907 v službi pri tožencu kot graščinski in gozdni upravnik škofijske graščine gornjegrajske z naslovom gozdnega mojstra. Glede zahtevka 2.) je vrhovno sodišče razveljavilo sodbo prizivnega sodišča in odkazalo pravno zadevo prvemu sodišču za vnovično razpravo in odločbo.

Razlogi.

Revizija najprvo po pravici graja nazor, da toženec ne bi bil zavezan po občnem državljskem zakonu, izdati službeno spričevalo tožniku. Res sicer ni v določbah o mezdni pogodbi v 26. poglavju II. dela o. d. z. ustanovljena za delodajalca dolžnost izdati spričevalo. Toda zaradi tega, ker tukaj ni ničesar določenega, ni še mogoče zanikati takšne zaveze. Marveč se da pomanjkljivost zakona odstraniti potom § 7 o. d. z., t. j. s pomočjo razlage in primerjajoče vporabe zakona ali prava. Že iz bistva službene pogodbe in izkustva vsakdanjega življenja, da v sedanjih razmerah ne more dobiti nove službe, kdor ne izkaže, kje, kako dolgo in v kakšni lastnosti je

služboval, izhaja nujno, da je tako spričevalo potrebno in da mora obstojati pravica do tega.

Ko se je sporno službeno razmerje nehalo, so že veljali posebni zakoni, kakor obrtni red in poselski red, ki nalagajo službodajalcem dolžnost, izdati službojemnikom, ko izstopijo, spričevala določne vsebine. Bilo bi pa proti vsaki pravni zavesti, če bi se z uradnikom, ki ima posebno strokovno izobrazbo in je nameščen v poljedelskem in gozdarskem obratu za službo boljše vrste, ravnalo, kadar ima enako pravico in je potreben istih pravnih varstev, slabše, kakor s katerimkoli obrtnim pomožnim delavcem ali poslom. To uvaževanje napotuje, kakor je napotilo že tudi prvo sodišče, do nazora, da je pač podana zaveza izdati spričevalo. Tudi je toženec sam pripoznal svojo iz pogodbe od 16. decembra 1908 izvirajočo zavezo, izdati tožniku službeno spričevalo že pred začetkom pravde, četudi ne izrečno, vendar pa molče (§ 863 o. d. z.) v pismih od 18. septembra 1912 in 20. februarja 1913, in pa s tem, da je tožencu na njegovo željo izdal spričevali od 20. februarja 1913 in 8. januarja 1914. Gre torej le še za vprašanje, ali je bila vsebina teh spričeval po zmislu zakonovih določb in ali je zahteva tožnikova šla preko teh določb.

Iz službene pogodbe in iz svrhe službenega spričevala izhaja, da se mora spričevalo izraziti lahko umljivo o vrsti in dobi službovanja ter o posebnih poslovnih ali poklicnih znakih tega službovanja, da pa se mu ni tudi izražati o obnašanju in vporabi v službi. Nadalje iz obojnega sledi, da v spričevalo ne spadajo zapisi in pripombe, ki utegnejo službojemniku otežkočiti pridobitev nove službe. Če se primerja vsebina navedenih spričeval s temi zakoniti zahtevami, se razvidi, da brez dvojbe pojasnjujejo dobo službovanja, obseg in vsebino posla, mesto, delovanje in poklic službojemnika. Zato tudi ni bilo treba potrdila o službenih opravilih, ki jih tožbeni zahtevke posebej označuje. Tožnik je bil tem manj upravičen zahtevati spričevalo v tem obsegu, ker je v pismu od 8. februarja 1914, s katerim je vrnil tožencu spričevalo od 8. februarja 1914, zahteval zgolj, da se izloči stavek »različne nesreče so dale povod k izstopu iz službe«, sicer pa je nadaljnje besedilo prepustil tožencu. Zategadelj in ker tožniku po povedanem ne pristojata pravica do vporabnega spričevala, tudi ni mogel zahtevati potrdila, »da je svoje službene dolžnosti opravljal zvesto in pošteno kolikor je najbolje vedel in znal,« kajti kar ni, da bi službodajalec po zakonu moral potrditi, k temu ga tudi

ni moči prisiliti. Na drugi strani pa tudi ni, da bi moral tožnik sprejeti gori označeno pripombo v spričevalu in tudi ne pripombe v spričevalu od 20. marca 1913, »...in je vsled različnih okolnosti izstopil iz službe,« kajti obadva dostavka, kakor dobro pripominja prizivno sodišče, utegneta zaradi dvoumnosti vzbujati pomisleke o službenem obnašanju tožnika in o vzrokih izstopa iz službe ter tako ovirati ali vsaj otežkočiti pridobitev nove službe.

Če pa ima tožnik pravico do spričevala, glasečega se v zmislu naznačenih načel, tedaj se mu ni moglo odreči, in če je tožnik zahteval več, bila je naloga toženčeva, ugoditi prošnji vsaj v tistem obsegu, ki ustreza zakonu, toda izpustiti pa odstavek, ki je proti zakonu in za čegar odstranitev je tožnik zlasti v svojem pismu od 8. februarja 1914 bil zastoj prosil. Tožbenemu zahtevku je bilo torej ugoditi, kolikor se z njim zahteva službeno spričevalo z zakonito vsebino, to po pravnem načelu, da naj sodnik v okviru večjega prisodi manj (arg. iz § 405 c. pr. r.). Kolikor pa zahteva gre preko tega okvira, je bila po pravici zavrnjena.

Revizija se nadalje pritožuje iz razloga napačne pravne presoje in pomankljivega postopanja, da se ni ugodilo prizivu radi odškodninskega zahtevka, ki se je zavrnil, češ, ker je toženec po pravici odrekal tožniku zahtevano vporabno spričevalo in ker je tožnik škodo, ki mu je baje nastala do tožbenega dne, povzročil sam, zahtevaoč nekaj protizakonitega. Pritožba je upravičena.

Gotovo je, da toženec doslej ni izdal tožniku službenega spričevala z zakonito vsebino. Če prizivno sodišče misli, da bi bil toženec smel po pravici tožniku odrekati zahtevano vporabno spričevalo, je temu nazoru pač toliko pritrditi, kolikor, kakor že rečeno, toženec ni bil zavezan izdati drugačno, kakor zakonu ustrezajoče spričevalo (§ 1413 o. d. z.). Ni pa se smelo prezreti, da bi bil toženec mogel in moral storiti toliko, kolikor je tožnik zakonitega zahteval, in da ni smel manj zato odrekati, ker nasprotniku ni več pristojalo. Gotovo je, da prošnja tožnikova v pismu od 8. februarja 1914 radi spričevala ne vsebuje nič neumestnega, a toženec je tudi to prošnjo odklonil. Toženčevo obnašanje se ne da spraviti v sklad z zakonom, toženec je za to odgovoren in mora zategadelj tudi trpeti posledice (§§ 1293—1295 arg. iz § 1298 o. d. z.). Če se pravo pravilno vporabi, tedaj je po povedanem treba rešiti tudi vprašanje radi škode in ker se to ni zgodilo, ima pač prizivno postopanje tak nedostatek, ki ovira

nadrobni pretres in temeljito presojo sporne stvari, vsled česar se mora dotični del prizivnosodne odločbe razveljaviti. Ker pa je očitvidno treba razprave pred prvim sodiščem, da stvar dozori za sodbo, je bilo tudi sodbo prvega sodišča v označenem obsegu razveljaviti in stvar na isto sodišče odkazati v vnovično razpravo in rešitev (§§ 503 št. 2 in 510 c. pr. r.) in bode pri tem po § 52 c. pr. r. tudi soditi o stroških vseh treh instanc.

M.

d) Za vprašanje o očitnosti napake ni merodajno dejstvo, da pogodnika poznata vzrok napake, ampak le to, ali se napaka pojavlja na način, da jo more opaziti vsakdor z navadnimi sposobnostmi (§ 928 o. d. z.).

Ž. je tožil S-a na priznanje, da je kupna pogodba, ki sta jo skienila na sejmu v Metliki dne 13. junija 1916 glede para juncev, neveljavna; na povračilo kupnine v ostanku 2350 K in raznih stroškov vsled te kupčije.

Okr. sodišče v Metliki je s sodbo od 17. julija 1916 C 39/16-5, ugodilo tožbenemu zahtevku, izključivši le nekatere stroške.

Razlogi.

Odločilno je za razsojo to, da se je pri raztelesenju junca pokazal kamen v mehuru, ki je zapiral scalno cev. Po živinozdravnikovem spričevalu je pretil juncu od tega kamna neizogiben pogin, ker bi moral počiti mehur, ko ni mogla voda odhajati. Kamen se je pa pričel že tvoriti pred dvema ali tremi meseci.

Vsled te okvare v organizmu je postal junec neraben, za delo nezmožen in tudi ni mogel niti več žreti. Rečena okvara opravičuje, da se uveljavi določba §§ 922 in 932 o. d. z., kajti toženec jamči kot prodajalec, da je prodano blago rabno za svrhe, v katere je bilo nabavljeno, to je, da je sposobno za poljedelski posel tožnikov.

Toženčev ugovor, da je kupil tožnik vedoma bolnega junca in opozorjen, da se zapira juncu voda, ne more razbremeniti toženca po zmislu § 928 o. d. z. Po pričah je pač izkazano, da je kupil tožnik vedoma sumljivega junca, pri katerem se je javilo zapiranje vode, in ne taji tega niti tožnik, vendar je bil po izpovedbah prič tožnik

zmotnega nazora, da gre le za oparljivost, to je za lahko odpravljivo bolezen.

Ni sicer dokaza, da bi bil toženec tožnika v ta zmotni nazor spravil, a tudi ni dokaza, da je znal toženec za pravo bolezen prodanega junca. Vsekakor budi ves po pričah obrazložen položaj domnevo in celo prepričanje, da je bilo obema strankama neznano, kaj da je vzrok zapiranju vode. Toženec se je bal najhujšega, sklenil je zato, da proda junca mesarju, da se izogne vsaki nepriliki, tožnik pa je bil mnenja, da je vzrok odpravljiv. Te svoje zmote je tožnik pač sam kriv, toženec se pa ni potrudil in se niti ni mogel potruditi, da bi poučil tožnika o zmoti, ko zatrjuje sam, da mu je bil vzrok boleznini neznan.

Ker je tako na obeh straneh vladala nevednost o pravem vzroku zapiranja vode, je oceniti dogovarjanja o priliki kupnih pogajanj le kot pomenke ne pa kot obvezno odpoved pravice jamstva. V to opravičuje določilo § 937 o. d. z., ki pravi, da je splošno, nejasno odpovedavanje ugovorov brez učinka; iz tega sledi nasprotno, da je le jasno, izrecno odpovedanje določenih ugovorov obvezno. Tožnik se je odpovedal v tem primeru le pravici, zahtevati odgovornost za posledice oparljivosti; ni pa bil junec sploh oparljiv, marveč obtežen s kamnom v mehurju; tega pa tožnik ni vedel, niti ni mogel znati, zato se tudi ni mogel pravicam do ugovarjanja te hibe odpovedati.

Bilo je za to tožbeni zahtevi ugoditi, ker temelji na predpisih § 932 o. d. z., kupna pogodba se razveljavi in pripoznajo nadaljnji zahtevki...

Prizivu toženčevemu okrožno sodišče v Novem mestu s sodbo od 26. septembra 1916 Bc I 32/16-4 ni ugodilo.

Razlogi.

Prvi sodnik je na podlagi danega dokaznega gradiva pravilno ugotovil, da pri sklepu pogodbe niti tožnik niti toženec nista znala za pravi vzrok zapiranja vode pri prepirnem juncu. Ugotovljeno je torej, da na dan kupčije niti kupec, niti prodajalec nista vedela, da ima ta junec kamen, torej napako, ki privede do gotovega pogina junca. Ta napaka je po tej ugotovitvi taka, da se nikakor ne more imenovati očitna v zmislu § 928 o. d. z. Tožnik je sicer pri sklepu

kupčije junca natanko opazoval in videl, da se juncu zapira voda, ni pa takrat bilo nepobitnih znakov, da ima junec kamen v mehuru, in je imel tožnik tem manj povoda to domnevati, ko je toženec, kar sam priznava, tožniku zatrjeval, da do 9. junija 1916 ni opazil pri juncu drobnega scanja.

V tej pravdi torej ni bilo uporabiti § 928 obč. drž. zak., ker ni bilo take očitne napake, da bi odpadlo jamstvo na strani toženca. Ako pa ni bilo take napake, tedaj nastopi jamstvo po § 922. o. d. z., ker je toženec proti plačilu prepustil tožniku stvar, ki ni bila zanj rabna.

Sicer se je baje izjavil toženec tožniku, da je voljan vsak hip odstopiti od pogodbe in da noče imeti zaradi te kupčije nikakih sitnosti ter da proda junca brez odgovornosti tako kakor mesarju, in je baje tožnik nato ponovno zatrjeval tožencu, da ne odstopi od pogodbe, toda taka izjava tožnikova, tudi če bi bila dokazana, nikakor ne more razveljaviti sklenjene pogodbe.

Te besede so presplošne in nimajo tiste določnosti in resnosti, katero zahteva zakon po §§ 861, 869 obč. drž. zak. za veljavnost pogodbe. Če se je takrat tožnik izrekel, da ostane navzlic temu, kar je toženec zatrjeval, še pri pogodbi, se s tem še nikakor ni izjavil, da se odreče pravici razdirati pogodbo tudi tedaj, če se pokaže, da trpi junec na smrtonosni bolezni kamna v mehuru, o kateri pogodnika za časa pogodbe niti vedla nista. Splošna odpoved ugovorov proti veljavnosti pogodbe je po § 937 obč. drž. zak. brez učinka.

Prizivu torej ni bilo ugoditi.

Vrhovno sodišče je s sodbo od 14. novembra 1916 Rv 146 ugodilo toženčevi reviziji ter zavrnilo tožbeni zahtevek.

Razlogi.

Revizija uveljavlja revizijske razloge po §§ 503 št. 1, odnosno 477 št. 9 in 503 št. 3 in 4 civ. pr. r.

Oba prva razloga nista izvedena v zmyslu zakona. To, da izpodbijana sodba ne ugotavlja onih po tožencu zatrjevanih dejstev, iz katerih on izvaja izgubo tožnikovega jamstvenega zahtevka, še nikakor ne povzroča ničnosti v zmyslu pozvane zakonove določbe; ničnost je marveč dana le takrat, kadar je oblika sodbe tako pomanjkljiva, da je ni moči zanesljivo pretehtati. Takega nedostatka

pa ni, ker se da iz sodbe nedvomno posneti, na katerih dejstvih je zgrajena in kateri zakon se je uporabljal.

Nazor prizivnega sodišča, pozivajoč se na povsem primerne razloge prve sodbe, namreč, da se je tožnik odrekel samo pravici do toženčevega jamstva za oparljivost (odpravljivo zapiranje vode), je pravnega značaja in bi se mogel s stališča protislovja s spisi, kakor ga vsebuje § 503 št. 3 civ. pr. r., izpodbijati le tedaj, ako bi se pozival na dejstvene predpogoje, ki nasprotujejo vsebini spisov, a tega nedostatka ni.

Utemeljen pa je očitek pomotne pravne presoje. Kakor ugotovljeno, je toženec tožnika pri sklepanju kupčije izrečno opozoril na dejstvo, da je prodani junec bolan na zapiranju vode; tožnik je takrat junca opazoval natanko in se o zunanjih pojavih te bolezni sam prepričal. Da je pa tak, ob navadni pazljivosti vsakomur opazljiv in v tem slučaju po tožniku opažen telesni nedostatek — očiteno, se pač utemeljeno ne da prerehati. Po izrecnem predpisu § 928 o. d. z. niso torej, ker se sploh ni zagotavljalo, da je prodani junec prost vseh napak, dani predpogoji za jamstvo. O kaki zmoti prevzemnika (tožnika), ki od nje zavisi jamstvena dolžnost in sploh pravica do razveljavljenja pogodbe in do odškodnine, ne more biti z ozirom na pozvana dejstva govora, zmote tožnik tudi sploh ni zatrjeval. Tožnik mora zategadelj posledice za vedoma kupljeno pomanjkljivo stvar trpeti sam in to tem bolj, ker se mora iz tega dejstva tudi sklepati, da se je tihoma odrekel jamstvu (§ 929 o. d. z.). Mnenje prizivnega sodišča, da se napaka zato ne more smatrati v zmislu § 928 o. d. z. očitna, ker pogodnikoma ni bil znan vzrok napake, ki je povzročila pogin junca, namreč tvorba mehurnih kamnov, ne more držati. Ne gre za vzrok, ampak za to, ali se napaka pojavlja na tak način, da jo more vsak z navadnimi sposobnostmi obdarjen človek opaziti kot napako.

Ker torej po teh izvajanjih jamstveni zahtevek ne obstoja, je bilo ugoditi reviziji in brez nadaljnega vpoštevanja njenih pravnih razmotrivanj zavriniti tožbeni zahtevek.

Dr. Fr. M.

e) Pojem dedne pogodbe. Določba o prevzemu gospodarstva ne more biti predmet dedne pogodbe. (§§ 662, 1249, 1253 obč. drž. z.)

Izvensporni sodnik je vzel za podlago pri zapuščinski razpravi ženitno in dedinsko pogodbo, sklenjeno med zapustnikom in njegovo ženo. Zlasti se je oprl na tretji odstavek te pogodbe, ki določa, da ima vdova pravico, prevzeti gospodarstvo. Rekurzno sodišče je ta sklep razveljavilo in vrhovno sodišče z odločbo 1. avgusta 1916 opr. št. R VI 86/16 ni ugodilo revizijskemu rekurzu vdove.

R a z l o g i.

Prvi sodnik je smatral, da tvori omenjeni tretji odstavek del dedinske pogodbe, sklenjene svoj čas med zakoncema. Domneval je torej, da je ta odstavek bil obvezen za zapustnika in da ga ni mogel preklicati s svojimi poznejšnimi zapustili, ter da morajo tudi dediči priznavati to pogodbeno pravico vdove. Ta nazor, ki se zлага s pravnim stališčem vdove, pa je formalno in materialno zgrešen. V prvem pogledu zgrešen zato, ker je dedinska pogodba, napisana v prvem odstavku, veljavna le za slučaj, ako kateri zakoncev zamre brez potomcev, ki bi imeli dedinsko pravico. Isti pridržek obsega tudi vzajemna oporoka v drugem odstavku glede v zmislu § 1253 o. d. z. pridržane četrti. Tretji odstavek nima tega pridržka in zato že formalno ni dopustno izreči, da je ta odstavek nepogojno veljaven del le pogojno sklenjene dedinske pogodbe.

Materialno pa je nazor napačen, ker je predmet dedne pogodbe glasom jasnih določb §§ 602 in 1249 obč. drž. z. le cela zapuščina ali njen glede na celoto določeni del in ker mora zadevna dedna obljuba sprejeta biti. Zakona pa ne priznava za predmet dedne pogodbe volil in drugih odredb, kakor prevzemne pravice, ki juristično ni nič drugega kakor volilo predkupne pravice za slučaj smrti. Take odredbe so pa tudi s praktičnega stališča nedopustne že zaradi tega, ker bi bila iluzorna oprostitev čiste četrti zapuščine, kakor to določa zakon v § 1253 obč. drž. z.

Po pravici je torej rekurzno sodišče v zmislu §§ 27 in 125 zap. patenta izreklo, da se gorenji odstavek 3 dedne pogodbe ne dotika dednih in prevzemnih pravic mladoletnih otrok in da mora vdova dokazati pravnim potom obstoj svojih zadržanih pogodbenih

pravic nasproti otrokom, ki zanikujejo te pravice, tembolj ker je v pravdi pretresti sporna pravna vprašanja in ker je pravdo začeti tudi takrat, kadar je odločba odvisna od okolnosti, ki jih more pojasniti le formalno dokazovanje. **B. B.**

ï) K »podsodnosti kraja izpolnitve« v zmislu člena 3 št. 5 naredbe avstr. pravosod. ministrstva od 26. oktobra 1914 št. 229 drž. zak. o uredbi pravne pomoči za izvršbe med Avstrijo in Ogrsko.

A, poslovodja v Avstriji se nahajajočega gostilniškega podjetja, se je glasom naročilnega lista od 27. januarja 1910 firmi B v Budimpešti, izdajateljici knjige za tužce, zavezal, da plača za letno enkratno inseriranje njegovega trgovskega naslova vsakega polleta 24 K in za letno vpošiljanje 1 izvoda adresne knjige ceno, ki je iz nje razvidna. Omenjeni naročilni list ima dostavek: »V slučaju, da poluletna odpoved izostane, se mora smatrati naročilo za naslednje letnike tako dolgo prolongovano, dokler se v izpogojenih rokih ne vpošlje odpoved v rekomandovanem pismu«, — potem pa tudi klavzulo:

»Plačilo imam izvršiti na Vašem (t. j. ogrske firme) vsakokratnem bivališču kot kraju izpolnitve.«

Ogrska firma je pri okrajnem sodišču v Budimpešti dosegla kontumačno sodbo od 28. decembra 1915, s katero je bil A obsojen, da mora plačati v dobi od 27. januarja 1910 do 1. novembra 1915 zapadle insercijske obroke in kupnine za v tej dobi sukcesivno vposlane adresne knjige v skupnem znesku 412 K 33 h s 5% obrestmi od 1. novembra 1915 dalje. Firmi B se je tudi s sklepom kralj. okrajnega sodišča v Budimpešti od 29. marca 1916 dovolila eksekucija na vse premičnine obsojenega A. Nato je vsled zaprosila kralj. okrajnega sodišča v Budimpešti dovolilo avstrijsko sodišče s sklepom z dne 28. aprila 1916 dotično eksekucijo in tudi dalo opraviti rubež na premičnine avstrijskega gostilniškega poslovodje A-ja.

V uporu, ki ga je dne 4. maja 1916 vložil zavezanec A proti temu izvršilnemu dovolilu — v zmislu člena 14 št. 1 naredbe o izvršilni pravni pomoči med Avstrijo in Ogrsko — je izvajal, da se iz navedene klavzule v naročilnem listu še ne da posneti dogovorjena podsodnost kraja izpolnitve v zmislu člena 3 št. 5 cit. naredbe, ker

se v tej klavzuli kraj izpolnitve ne navaja imenoma in vsled tega ni potrebne določnosti kraja izpolnitve in potemtakem tudi ne kraja, kjer se naj vloži tožba. Zato ta klavzula ne more služiti eni izmed pogodbenih strank v to, da ž njo po poteku let in poljubno določi kraj izpolnitve in s tem eventualno celo tudi državo, kjer bi ona baš želela naperiti tožbo zoper pogodbenega nasprotnika. Ker more torej glede na pomanjkanje druge podsodnosti le še priti v poštev v Avstriji se nahajajoča splošna podsodnost zavezanca, tedaj na Ogrskem izdana sodba — po izvajanjih v uporabi — ni mogla veljati kot izvršilni naslov za avstrijsko izvršilno pravno pomoč.

O k r a j n o s o d i š č e v Šmarju pri J. je s sodbo Nc II 21/16/5 (čl. 16 cit. naredbe in § 83 izvrš. reda) uporabi avstrijskega gostilniškega poslovođje zavrnilo z razlogom, ker zahteva člen 3 št. 5 cit. pogodbe med Avstrijo in Ogrsko, da izhaja iz listine kraj izpolnitve, in ker zaradi tega zadostuje, da se je le moglo sodišče, ki naj bi bilo pristojno, iz listine individualno določiti in se je to v tem slučaju doseglo, ker je bilo bivališče ogrske firme nesporno Budimpešta.

Zoper to sodbo vloženi priziv A-ov pri o k r o ž n e m s o d i š č u v C e l j u (Bc I 58/16-1) ni imel uspeha in sicer iz razlogov prve sodbe, katerim se je še dodalo, da tudi že zaradi tega ni potrebno, da se kraj izpolnitve v listini imenoma navaja, ker take označbe s krajevnim imenom niti ni treba pri podsodnosti, kateri sta se stranki podvrgli po dogovoru (čl. 3 št. 13 cit. pogodbe med Avstrijo in Ogrsko), da si se bi šlo v poslednjem slučaju glasom besedila cit. pogodbe za dogovor pristojnosti »določenega« sodišča. Tudi je bilo prizivatelju tako ob času sklepa pogodbe kakor tudi ob času tožbe znano, da je Budimpešta bivališče nasprotne firme, vsled česar se je mogel na podlagi listine (naročilnega lista) obenem z bivališčem tudi določiti kraj izpolnitve.

K tema sodboma se pripominja, da uporabljata člen 3 št. 5 avstrijske in ogrske pogodbe o izvršilni pravni pomoči po onem svobodnem načinu, po katerem so si bili ob času sklepanja cit. pogodbe želeli uporabo avstrijski delegati. Ti so takrat (kakor je pojasnil sekcijski šef dr. Hugo pl. Schauer ob priliki predavanja z dne 9. maja 1914 v društvu potujočih trgovcev na Dunaju) zastopali mnenje, da zadostuje za splošni pravoveljavni dogovor kraja izpolnitve, če je po listini dokazan — le prvotni dogovor o kraju podsodnosti, ki pa je

po zatrjeni volji strank tudi sestavni del — poznejšnih kupčij, dočim so ogrski zastopniki vztrajali na tem, da je treba za vsako poznejšnje naročilo posebnega izkaza o dogovoru glede kraja izpolnitve. Z ozirom na to nesoglasje med avstrijskimi in ogrskimi zastopniki se je prepustila rešitev tega vprašanja sodni praksi.

V le-tem slučaju je uvedla — ogrska firma zoper avstrijskega nasprotnika izvršbo za terjatev, ki se sestavlja iz delnih terjatev za v obdobju od 27. januarja 1910 do 1. novembra 1915 zapadle insercijske pristojbine in za tekom te dobe $5\frac{3}{4}$ leta učinjene dobave adresnih knjig, ter se je ogrska firma, da utemelji podsodnost kraja izpolnitve za vse te delne terjatve uspešno sklicevala edinole na naročilni list od 27. januarja 1910. Tudi iz tega slučaja se lahko posname, da avstrijsko stališče svobodnejšega tolmačenja člena 3 št. 5 cit. pogodbe med Avstrijo in Ogrsko ni samo v korist avstrijske temveč tudi ogrske trgovine ter je po večini le odvisno od oprezne štilizacije pogodbenega dogovora strank glede prolongacije njegove veljavne dobe v slučaju nepravočasne odpovedi, če se želi, da naj velja podsodnost kraja izpolnitve še tudi za poznejšnje dobave, ozir. poznejšnja naročila.

I. Ser nec.

B. Kazensko pravo.

a) Kadar je radi istega kaznivega dejanja upravičenih k zasebni obtožbi več oseb in je tožil le eden upravičencev, učinkuje obtožencu v korist le vsaka v stvari izdana odločba tudi glede oseb, ki niso tožile.

Kasacijsko sodišče je z odločbo od 29. februarja 1916 opr. št. Kr I 64/16 spoznalo za pravo na ničnostno pritožbo generalne prokurature v varstvo zakona zoper sklep okrožnega prizivnega sodišča v K. od 13. decembra 1915 opr. št. Bl 1231/15, s katerim je bila razveljavljena sodba okrajnega sodišča v X. od 26. novembra 1915 opr. št. U 498/15, in vrnena stvar v ponovno razpravo in razsodo, in zoper sodbo c. kr. okr. sodišča v X od 7. januarja 1916 opr. št. U 498/15, s katero je bil obtoženec B. krivim spoznan prestopka po § 491 kaz. zak. in obsojen z uporabo §§ 266- 261 k. z. za 50 K globe, za slučaj neizterljivosti za 5 dni v zapor in po § 389 kaz. pr. r. v povračilo stroškov kaz. postopanja;

Ničnostni pritožbi se ne ugodi.

R a z l o g i.

Dne 16. novembra 1915 je tožil župnik A strokovnega učitelja B radi prestopka zoper varnost časti (U 489/15), ker je ta dne 10. novembra 1915 v pogovoru s T. na glavnem trgu v X rekel z ozirom na to, da kaplan neki večer ni mogel v župnišče vzlic zvononju: »Župnik zato ni odprl, ker se mu je z njegovo Ančko najbrže dobro godilo.« Pri razpravi dne 19. novembra 1915 je prosil obtoženec odpuščenja za slučaj, da se je v istini tako izrazil, in se je zavezal plačati globo 50 K. Zasebni obtožitelj je nato umaknil obtožbo, B pa je bil oproščen v zmislu § 259 št. 3 kaz. pr. r. s sodbo od 19. novembra 1915 U 489/15, ki je postala pravomočna.

Dne 23. novembra 1915 pa je vložila župnikova oskrbnica Ana C. obtožbo zoper učitelja B radi istih besed. Pri razpravi dne 26. novembra 1915 je ugotovil sodnik, da gre za iste besede, radi katerih je bil B že pravomočno oproščen. Zasebna obtožiteljica C je izpovedala, da je ona prva izvedela za besede, da je o tem obvestila župnika in da je vedela za župnikovo obtožbo in za zadevno glavno razpravo. Sodnik je utemeljil svojo novo oprostitev bistveno s tem, da je obtožiteljica vedela tako za prvo obtožbo kakor za Jan razprave in da bi bila morala najpozneje do sodbe naperiti tudi ona obtožbo. Obsodba obtoženca bi se ne skladala z načelom »ne bis in idem«, katero poudarja kazenski pravdni red opetovano in izrecno. Obtožiteljica se je prizvala proti tej oprostitvi radi ničnosti in krivde na okrožno sodišče v K., ki je razveljavilo sodbo kot nično in vrnilo stvar okrajnemu sodišču, da vnovič razpravlja in odloči. Svoj sklep je okrožno sodišče utemeljilo s tem, da je obtoženo dejanje kršilo pravico glede dveh različnih oseb. Pravica zasledovanja torej ni ugasnila za sedanjo zasebno obtožiteljico, tem manj, ker je končala prva kazenska stvar le vsled umaknjene predloga.

Vsled tega se je vršila pred okrajnim sodiščem v X nova razprava, pri kateri je bil B s sodbo od 7. januarja 1916 U 498/15 krivim spoznan prestopka po § 491 kaz. zak. in obsojen za 50 K globe, ev. za 5 dni v zapor in v povračilo stroškov. Nato sta se prizvali obe stranki. Zadevno postopanje še teče pri okrožnem sodišču v K.

Generalna prokuratura pa je mnenja, da kršita sklep okrožnega sodišča in nanj oprta sodba okrajnega sodišča od 7. januarja 1916 opr. št. U 498/15 zakon v §§ 356, 363 in 352 kaz. pr. r. Zato je pred-

lagala, da se razveljavita zadevni sklep prizivnega sodišča in nani oprta sodba prve stopnje in obtoženec B takoj oprosti v zmislu § 259 št. 3 kaz. pr. r.

Generalna prokuratura utemeljuje svoj predlog predvsem s plenarno odločbo kasacijskega sodišča od 25. maja 1900 št. 6833 zb. 2483 in od 29. septembra 1903 št. 13.508 zb. 2882, v katerih je ugotovljeno pravno načelo, — dasi z različno obrazložbo — da učinkuje obtoženci v korist po načelu »ne bis in idem«, kadar je žaljenih več oseb po eni izjavi, vsaka v stvari izdana odločba tudi glede upravičencev, ki niso tožili.¹⁾ Generalna prokuratura je utemeljevala svoj predlog v obeh slučajih enako in se je kasacijsko sodišče v razlogih poznejšnje odločbe zb. 2882 v bistvu pridružilo utemeljitvi generalne prokurature. Navedena plenarna odločba izreka nazor, da je pač kršenih več pravic, kadar je žaljenih več oseb z eno edino izjavo, da pa to ne premeni enotnosti dejanja. Obe zasebni obtožbi se nanašati na isto dejstvo; poznejši obtožbi, razveljavljeni po izrečeni prvi sodbi, je nasprotovala exceptio rei judicatae, kar bi moral sodnik upoštevati kot absolutni pravdni zadržek. Drugemu zasebnemu obtožitelju je bilo na voljo dano, pristopiti kazenskemu postopanju v položaju, v katerem se je nahajalo; če je to opustil, ga zadenejo posledice. Njegova pravica za obtožbo je ugasnila in vnovična obtožba radi istega dejanja je bila izključena. V 20. poglavju kaz. pravnega reda so navedeni pogoji, pod katerimi je moči vnovič začeti končno rešeno kazensko stvar. Ker takih pogojev v tem slučaju ni, je smatrati, da krši obnovitev v prejšnjem kazenskem postopanju porabljene obtožbe prepoved »ne bis in idem«; ta prepoved je veljavna tudi takrat, kadar je več oseb upravičenih za zasebno obtožbo. Vsaka v stvari izdana odločba učinkuje v korist obtoženca tudi glede za obtožbo upravičenih oseb, ki niso tožile, ker bi bil ob drugačnem stališču zakona obtoženec izpostavljen nagajivemu zasledovanju.

¹⁾ Pripomba: V Manzovi zbirki odločb kasacijskega sodišča pri odločbi št. 2882 nadpisana vsebina pravnega načela ni natančna in moti, ko pravi: „Temeljem obtožbe izdana sodba obrabi obtožbo tudi glede tistih oseb, ki niso tožile“. Enako napačno navedena je ta plenarna odločba v pripombi 9 pri § 530 Manzove izdaje kaz. zakona (22. izdaja), Pravno pravilo te plenarne odločbe se glasi, kakor sledi nedvomno iz njene utemeljitve, tako: „Vsaka v stvari obtoženci v korist izdana odločba učinkuje tudi glede upravičencev, ki niso tožili“, in je pri tem poudariti odstavek: „vsaka v stvari izdana odločba“.

Kasacijski dvor vztraja na pravnem nazoru, izrečenem v navedeni plenarni odločbi. Toda slučaj, ki ga je sedaj odločiti, se bistveno razlikuje od obeh slučajev, ki sta podlaga navedenima plenarnima odločbama. Ne glede na okolnost, da je bil v obeh kazenskih slučajih poznejšnji zasebni obtožitelj pri razpravi o prvi zasebni obtožbi navzoč kot priča in bi torej moral v zmislu § 57 odst. 2 kaz. pr. r. izrecno si pridržati zasledovanje obtoženca, je bil obtoženec v obeh slučajih obsojen na prvo zasebno obtožbo, medtem ko je drugi zasebni obtožitelj po obsodbi pač v zakonitem roku naperil zasebno obtožbo, vsled katere je bil isti obtoženec drugič obsojen.

V obeh slučajih je bila torej izdana s sodbo, izrečeno na prvo zasebno obtožbo, »odločba v stvari sami«. Ne tako tukaj, ko je zasebni obtožitelj svoj predlog umaknil, nakar je bil obtoženec oproščen po § 259 št. 2 kaz. pr. r.

Oprostitev te vrste je zgolj formalen akt, v katerem ni odločbe v stvari t. j. ni sodniškega izreka glede vprašanja o krivdi. Če žali razžaljiva izjava čast več oseb, je to seveda le eno kaznivo dejanje, katerega pa utegne zasledovati več število oseb; vsaka zadevnih oseb ima samostojno tožbeno pravico; kadar se je ne poprime eden zasebnih obtožiteljev, to ne škodi tožbeni pravici ostalih. To mora dosledno tudi veljati, kadar je eden zasebnih obtožiteljev predlagal kaznovanje, pa je umaknil predlog in sicer vseeno, v kateri dobi postopanja se je to zgodilo. Isto velja, če je bila zasebna obtožba enega obtožitelja zavrtna iz drugih formalnih razlogov, ki se tičejo njegove osebe n. pr. radi zamujenega neprestopnega roka ali vsled odpuščanja (§ 530 kaz. z.). V vseh takih slučajih ni bilo odločbe v stvari sami.

Ne da se tajiti, da se naslanjata navedeni plenarni odločbi zb. 2483 in 2882 z izrečenim pravnim nazorom, ki ni izrecno uravnan v avstrijskem pravu, na nemško pravdo pravo, kakor se tudi sklicujejo nagibi v predlogu generalne prokurature k plenarni odločbi zb. 2483 izrecno na zadevne določbe nemškega kazenskega pravnega reda. Ta določa v tem oziru v § 415: Kadar je radi istega kaznivega dejanja upravičenih k zasebni obtožbi več oseb, je druga od druge neodvisna pri izvrševanju te pravice. Kadar pa je eden upravičenih tožil, imajo ostali le pristop k že uvedenemu postopanju in sicer v položaju, v katerem je postopanje v dobi, ko so prijavili svoj

pristop. Vsaka v stvari sami izdana odločba učinkuje obdolžencu v korist tudi nasproti takim upravičencem, ki niso naperili zasebne obtožbe.«

Za nemški kazenskopravni red ni nobenega dvoma ne v teoriji ne v praksi, da je besede »odločba v stvari sami« razlagati v pomenu, tukaj zastopanem. Glej *Gla ser*, Handbuch. II., str. 422, *Gla ser v Grünhut Zeitschrift*, zv. XII., str. 331, *Ullman*, Kaz. pr. red str. 543, *Löwe*, Kaz. pr. red str. 859, *Rechtssprechung des Reichsgerichtes* III., str. 77, 479 itd. Isto velja tudi za literaturo, kolikor se peča z avstrijskim kaz. pr. redom. Glej *Finger*, Kaz. pravo II. zv., II. izdaja, str. 214, *Mayer*, Komentar, I. zv., str. 181, *Mitterbacher - Neumayer*, Komentar, st. 152, dr. D. E. v *Gerichtshalle* 1901, str. 37 in dr.

Pretežna večina je mnenja, da velja v § 415 nemškega kaz. pr. r. izrečeno pravno načelo tudi za avstrijsko pravo in da je razlagati besede »odločba v stvari sami« v gori navedenem zmislu.

Avstrijski načrt kaz. zakona ureja zadevno vprašanje izrecno in tudi v tem zmislu. **R-n.**

b) V zmislu čl. V. zakona od 17. decembra 1862 št. 8 drž. zak. iz leta 1863 niso javna oblastva:

1. Vojni žitnoprometni zavodi, ustanovljeni s ces. naredbo od 21. februarja 1915 št. 41 drž. zak.;

2. splošni pokojninski zavodi za uslužbence ali deželni zastopi teh zavodov, ustanovljeni temeljem zakona od 16. decembra 1916 št. 1 drž. zak. iz leta 1907.

Kasacijsko sodišče je izreklo na ničnostne pritožbe generalne prokurature v varstvo zakona proti zadevnim sodbam okrajnih in prizivnih sodišč, da navedeni zavodi niso javna oblastva v zmislu čl. V. zakona od 17. decembra 1862 št. 3 drž. zak. iz leta 1863.

V dotičnih, nastopno označenih odločbah so o stvari navedeni ti-le razlogi:

Ad 1. Odločba od 19. septembra 1916 opr. št. Kr I 343/16.

Vojni žitnoprometni zavod je bil ustanovljen temeljem § 28 ces. nar. od 21. februarja 1915 št. 41 drž. zak. Ta določba pravi, da je žitnoprometni zavod določen v svrhu trgovske izvedbe pri porazdelitvi razpoložnih zalog na posamezne kraje in sicer pod državnim nadzorstvom in vplivom, in da se ustroj in naloge tega zavoda določijo z naredbo. V § 1 naredbe skupnega ministrstva od 27. februarja 1915 št. 47 drž. zak. je povedano, da naj ima s februarsko naredbo ustvarjeni zavod firmo »vojni žitnoprometni zavod«, čegar sedež je na Dunaju. Zavod ima značaj juristične osebe, vpisati ga je kot trgovca pri c. kr. trgovskem sodišču na Dunaju. V § 2 je povedano, da mora zavod poslovati po trgovskih načelih, dohodki naj krijejo izdatke. Morebitno izgubo krije država. V § 3 pa se izreka, da bode ugotovil statut ustroj in naloge zavoda, statut, ki ga razglasi notranji minister sporazumno z udeleženimi ministri.

V statutu, razglašenem dne 27. februarja, so našteje naloge zavoda; izrečeno je, da je zavod pod državnim nadzorstvom, napisane so določbe o predsedništvu, upravni komisiji in ravnateljstvu, odrejeno je, kako je izvesti označbo firme in določa se finančno poslovanje, položitev računov in poročanje. Končno je pridejan zavodu strokovni svet. Navedeni cesarski naredbi in statut razodevajo torej, da gre za gospodarsko podjetje, določeno za trgovsko izvedbo pri razdelitvi razpoložnih zalog žita in mlevskih izdelkov. Ne zadoštuje pa, da bi se temu podjetju (zavodu) priznala oblastvena lastnost, to, da je pod državnim nadzorstvom, da imenuje in odpokliče notranji minister predsednika in podpredsednika (§ 3 statuta), da mu grede za državo važni gospodarski posli. Javna oblastva so, kakor je izrekel kasacijski dvor z odločbo zb. št. 4273, le taki organi države, dežel, okrajev in občin, ki so trajno vrejeni z odločilno in ukazujočo močjo na zunaj, da izpolnujejo državne posegle uprave in pravosodja v stvarno in krajevno določenem področju. Tega pa ni pri vojnem žitnoprometnem zavodu, ki je bil vpisan v trgovski register pod firmo »vojni žitnoprometni zavod.« Tudi statut zavoda sam si ne prisvaja te lastnosti. V § 1 statuta je izrecno povedano, da mora zavod skrbeti za razpošiljanje moke ali žita, določenega za razdelitev v posamezne kraje, in za odplatno oddajo — po ukazih državnih oblastev. Tukaj se dela torej razloček med zavodom na eni in državnimi oblastvi na drugi strani. Zavod je zgol zakonito priznana združba.

Ad 2. Odločba od 19. septembra 1916 opr. štev. Kr I 344/16.

Nižji stopnji nista pravilno rešili pravnega vprašanja, ali je občni pokojninski zavod za uslužbence in deželni zastop tega zavoda prištevati javnim oblastim. Bistvo javnih oblastev je obrazloženo že v zgoraj navedeni odločbi kasacijskega dvora zb. št. 4273. Seveda gre tukaj v prvi vrsti za razžaljenje pokojninskega zaklada tkaninskega obrta in ne občnega pokojninskega zavoda samega ali njegovega deželnega zastopa. Toda pripomniti je, da pride v poštev pokojninski zavod le kot nadomestni zavod za dolžnostno zavarovanje v zmislu § 64 zakona o pokojninskem zavarovanju.

Kasacijski dvor je v navedeni odločbi tudi že izrekel, da ni pogojev za oblastveno lastnost pri pokojninskem zakladu, ustanovljenem po § 39 zakona od 16. decembra 1906 št. 1 drž. zak. iz l. 1907 v svrhu izvedbe v tem zakonu določenega pokojninskega zavarovanja nameščencev, ki so v zasebnih službah. Radi javnih koristi pač, katerim naj služijo ti zavodi, si je država pridržala (§ 78 nav. zak.) njih nadzorovanje in določen vpliv na njih poslovanje ter tudi imenovanje predsednika (§ 45). Sicer pa se vrši uprava in poslovanje po občnem zboru in po organih, prosto izvoljenih od občnega zbora (§ 47), in po uradnikih, ki so podvrženi disciplinarni oblasti (§ 49) načelstva po zmislu statuta (§ 42). Pokojninski zavod je zasebno-pravna združba po izvoru, smotru in organizaciji. Isto velja seveda tudi o deželnih zastopih tega zavoda. Razžaljenja takega deželnega zastopa so se torej po krivici sodila po določbah čl. V. zakona od 17. marca 1862 št. 8 drž. zak. iz leta 1863. Tako razžaljenje se sme sodno preganjati le z zasebno obtožbo... **T. B.**

c) Po § 32 št. 2 ces. naredbe od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. (sedaj § 32 št. 2 ces. naredbe od 11. junija 1916 št. 176 drž. zak.)¹⁾ ni kazniv pridelovalec, če proda žitne zaloge, ki so mu izrecno prepuščene v lastno porabo in ki jih je privarčeval.

Kasacijsko sodišče je izreklo na ničnostno pritožbo generalne prokuratorje v varstvo zakona z odločbo od 25. julija 1916

¹⁾ Posameznim, v odločbi navedenim paragrafom ces. nar. od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. odgovarjajo po številkah enaki paragrafi nove ces. naredbe od 11. junija 1916 št. 176 d. z. Določbe §§ 6 in 16 naredbe poljedel. ministrstva od 21. julija 1915 št. 203 drž. zak. soglašajo z določbami §§ 10 in ozir. 19 nove naredbe poljedelskega ministrstva od 15. julija 1916 št. 220 d. z.

opr. št. Kr II 209/15, da krši zakon sodba prizivnega sodišča, kolikor je spoznalo obtoženko A krivo prestopka po § 32 št. 2 ces. nar. od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak.; sodba se razveljavlja v tem delu in naroča se okrož. sodišču, da odstopi spise političnemu okrajnemu oblastvu v morebitno poslovanje.

Razlogi.

Okrajno sodišče M. je oprostilo v zmislu § 259 št. 3 k. pr. r. obtoženko A od obtožbe prestopkov po §§ 32 in 33 ces. nar. od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. in § 461 (197) kaz. zak.

Prizivu javnega obtožitelja glede vseh točk je ugodilo prizivno sodišče le toliko, da je spoznalo obtoženko A krivo zgol prestopka po § 32 št. 2 navedene ces. naredbe, storjenega s tem, da je v stran spravila zaplenjene zaloge mlevnega blaga.

Glasom ugotovitve prvega sodnika je prosila trgovka B svojo sestro A meseca septembra 1915, da naj ji pošlje nekaj moke in ječmenove kaše. Sestra ji je poslala potem oktobra 1915 okoli 20 kg pšenične moke in še nekaj drugih stvari. Železniški obrat je ukinit to 125 kg težko pošiljatev, označeno na tovornem listu s »hruške in češplje«, ker so iz zadevne pletenice padala zrna ječmenove kaše in ker ni bilo prevoznega dovoljenja. Okrajno glavarstvo je pozneje dovolilo izročitev pošiljatve trgovki B. Glasom obtoženkinoga zagovora, potrjenega po dokazovanju, je bilo poslano mlevno blago od one množine, katero je bila prepustila občina obtoženki v lastno porabo pri gospodinjstvu v zmislu § 3 navedene ces. naredbe. Z ozirom na to je izrekel prvi sodnik oprostilno sodbo glede prestopka po § 32 št. 2 ces. naredbe od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak.

Prizivno sodišče je zadevni krivdorek tako-le utemeljilo: S ces. naredbo od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. so zaplenjene državi v korist vse zaloge tozemskega žita od letine 1915 in vse zaloge starega žita, kolikor jih je bilo še 15. avgusta 1915. Po § 7 te ces. naredbe nehajo posledice zaplembe z dopustno porabo ali prodajo, s posilnim odvzetjem ali končno, če zaloge zapadejo. Po § 3 smejo pridelovalci določno množino zaplenjenega žita porabiti za preživljenje domačih v gospodinjstvu, za gospodarstvo, hraniti potrebno množino za seme in pokrmiti za mlev nesposobno žito v omejeni meri. Kar se tiče porabe zalog pridelovalcev za preživljenje,

velja poraba izrecno le za domačine skupnega gospodinjstva, torej ni dovoljeno, da se v stran spravijo ali neupravičeno prodajo zaloge, ki so določene za preživljenje članov gospodinjstva. Ni po zakonu mnenje prvega sodnika, da spada moka in ječmenova kaša, poslana od obtoženke sestri, k mlevnemu blagu, ki je bilo prepuščeno obtoženki v porabo, in da torej ni govoriti o dejanskem stanu prestopka po § 32 št. 2 te ces. naredbe, zlasti ne, ker je torej obtoženka s temi zalogami lahko prosto razpolagala. Oboženka je marveč del teh zalog v stran spravila in zakrivila navedeni prestopki, ko je poslala svoji sestri nekaj moke in ječmenove kaše od mlevnega blaga, prepuščenega ji za preživljenje rodbinskih udov.

Ta krivdorek ne ustreza zakonu. Res je sicer smatrati podaritev za otujitev, napačno označeno pošiljatev za preiščeno prikrivanje, da se torej s tem v stran spravijo zaloge mlevnega blaga, a tukaj manjka enega znaka dejanskega stanu, namreč, da bi bile te »zaloge zaplenjene«. Komisijonar vojnega žitnoprometnega urada in župan sta namreč pričala, da je župan prepustil obtoženki oktobra 1915 določeno množino pšenice v lastno porabo in da je smela meseca decembra 1915 temeljem naredbe poljedelskega ministrstva od 21. julija 1915 št. 203 drž. zak. pokrmiti lastni živini od ječmena, pridelanega v lastnem gospodarstvu, eno četrtino one množine, ki je preostala od skupnega pridelka, odštevši za setev potrebno seme. Po tretjem odstavku § 5 ces. nar. od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. mora posestnik zaplenjene zaloge prodati vojnemu žitnoprometnemu uradu ali njegovemu pooblaščenцу za določeno prevzemno ceno, kolikor niso prepuščene njemu po zmislu te ces. naredbe ali posebnih naredb, izdanih na nje temelju. Ta dolžnost se torej vobče ne razteza na zaloge, ki so mu izrecno prepuščene v lastno porabo, katere pa je privarčeval. Le glede ozimnega žita, ovsu, koruze in ječmena je določeno v § 6 navedene naredbe poljedelskega ministrstva od 21. julija 1915 št. 203 drž. zak., da smejo prodati poljedelci preostale množine teh žitnih vrst le potom vojnega žitnoprometnega urada (sedaj centrale za krmila, min. naredba od 11. avgusta 1915 št. 232 drž. zak.). Prestopke tega predpisa pa kaznujejo politična oblastva po § 16 naredbe poljedelskega ministrstva, kolikor ne pridejo v poštev določbe § 32 ces. nar. od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. Iz tega sledi, da obtoženka ni smela prodati privarčenega ječmena ali izdelane kaše nikomur dru-

gemu kakor centrali za krmila. Prizivno sodišče ni spremenilo prvosodne ugotovitve, da izvirata od obtoženke sestri poslana pšenična moka in ječmenova kaša od onih zalog, ki so bile že izrecno prepučene obtoženki kot pridelovalki v lastno porabo v njenem gospodinjstvu ali da jih pokrmi v gospodarstvu. Glede na to so bile te zaloge s tem proste zaplembe in njih poraba proti predpisu ne spada več pod dejanski stan sodnega prestopka; to je v zmislu § 35 cesarske naredbe od 21. junija 1915 št. 167 drž. zak. prestopok, katerega utegne kaznovati državno politično okrajno oblastvo.

T. B.

d) Prodajalec, ki zgolj sprejme ponudeno čezmerno ceno, ne da bi jo prej tudi zahteval, je kazniv po § 7 ces. naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak.¹⁾ le, ako je prisilil s svojim vedenjem, podobnim zahtevanju, kupovalca ali kako drugače povzročil, da je ta ponudil čezmerno ceno.

Kasacijsko sodišče je za pravo spoznalo z odločbo od 22. avgusta 1916 opr. št. Kr I 306/14 na ničnostno pritožbo generalne prokurature v varstvo zakona:

Sodba prizivnega sodišča, ki je obtoženko A spoznalo krivo prestopka po § 7 ces. naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak. in jo obsodilo po § 7 te naredbe z uporabo §§ 266 in 261 kaz. zak. v denarno kazen 40 K, v slučaju neizterljivosti za 48 ur v zapor, krši zakon. Sodba se razveljavlja in o stvari takoj odloči: A se oprostí v zmislu § 259 št. 3 kaz. pr. r. od obtožbe, da je začetkom julija 1915 v N. prodala hišnici B 18 svežih jajc za 2 K, torej izrabila po vojnem stanju povzročene posebne razmere, zahtevajoča za neutrpno potrebščino očitvidno čezmerno ceno in učinila s tem prestopok v zmislu § 7 ces. naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak.

Razlogi.

Posestnica A je bila oproščena v zmislu § 259 št. 3 kaz. pr. r. od obtožbe prestopka po § 7 ces. naredbe od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak., storjenega s tem, da je zahtevala za 18 svežih kurjih jajc 2 K. Po razlogih sodbe okrajnega sodišča je bilo to mnenja, da

¹⁾ Sedaj: § 14 št. 1 ces. naredbe od 7. avgusta 1915 št. 228 drž. zak.

zahtevane cene niso bile očitvidno čezmerne. V sodbi se prav nič ne omenja obtoženkin zagovor, da ona cene ni zahtevala, ampak da jo je kupovalka kar naravnost sama ponudila, ter tudi ni omejeno pričevanje kupovalke, ki je potrdila ta zagovor popolnoma. Pri razpravi pred okrožnim sodiščem, ki se je bavilo s stvarjo vsled priziva javnega obtožitelja radi krivde, je obtoženka ponovila svoj zagovor. Navzlic temu jo je prizivno sodišče spoznalo krivo navedenega prestopka in jo obsodilo v denarno kazen 40 K, za slučaj neizterljivosti za 48 ur v zapor. V razlogih je ponovljen obtoženkin zagovor. Z ozirom na ta zagovor pa je izrečeno, da se je obtoženki s a m i glasom zagovora pri prizivni razpravi cena zdela previsoka, da pa je navzlic temu bila zadovoljna s p o n u d b o kupovalke. Prizivno sodišče je bilo mnenja, kakor govore nadaljnji razlogi, da v zmislu navedene cesarske naredbe pod besedami »zahtevati čezmerno ceno« ni pojmiti zgolj terjanja take cene. Znak učina »zahtevati« je tudi takrat, kadar je prodajalec zadovoljen z očitvidno čezmerno ceno, ki jo smatra sam za tako ali kadar sprejme kar naravnost takšno ponudbo molčé s tem, da izroči zahtevano blago ter sprejme ponudeno ceno.

Prizivno sodišče je napak odgovorilo na pravno vprašanje, ki je odločilno za presojo kazenske stvari. V navedeni ces. naredbi od 1. avgusta 1914 št. 194 drž. zak. ni pod kaznijo zgolj sprejem ponudene, ampak zahtevanje očitvidno čezmerne cene s strani prodajalca. Kajpada ni treba, da bi prodajalec vselej i z r e c n o zahteval čezmerno ceno. Zadostuje prodajalčevo vedenje, podobno zahtevanju. Tako vedenje bi bilo domnevati n. pr., ako se brani prodajalec sprejeti določno ceno in s tem jasno pokaže, da hoče prodati le za čezmerno ceno, ako pridržuje blago in s tem ali kako drugače prisili kupovalca, da ponudi čezmerno ceno.

Ako bi dejanske podlage v sodbi ugotovljale takšno vedenje obtoženke, potem seveda bi bil pravni nazor brez hibe. Toda prizivna sodba je ugotovila, da je kupovalka sama p o n u d i l a, ne da bi jo bila obtoženka k temu napeljala, da je marveč zato ponudila, ker je bila ponudena cena še vedno manjša nego ona, katero so zahtevali trgovci v N. Pod takimi pogoji sprejeta ponudba čezmerne cene ne spada pod pojem zahtevanja.

T. B.

e) Za presojo po § 15 št. 1 ces. naredbe od 7. avgusta 1915 št. 228 drž. zak. je nevažno, ali je kupoval trgovec v posebni nakupovalnici izven svojega trgovskega podjetja, ali je kupoval ustno ali pismeno. — Trgovec, ki ni proizvedel običajne cene v kraju nakupovanja in ki je plačeval višje cene, je ravnal malomarno ter je za to kazensko odgovoren.

Okrajno sodišče je oprostilo trgovca A od obtožbe prestopka po § 15 št. 1 ces. naredbe od 7. avgusta 1915 št. 228 drž. zak. v zmislu § 259 št. 3 kaz. pr. r.; prizivno sodišče je zavrglo priziv javnega obtožitelja proti oprostitvi kot neutemeljen.

Kasacijsko sodišče je izreklo na ničnostno pritožbo generalne prokurature v varstvo zakona z odločbo od 22. avgusta 1916 opr. št. Kr I 304/16, da kršita sodbi zakon v določbi § 15 št. 1 navedene ces. naredbe, s tem, da obe sodbi zanikujeta učin kaznive nadponudbe, ker zadeven, v nastopnem dejanskem stanju omenjen način nakupovanja, ne ustreza v naredbi določenemu pojmu nakupovanja od hiše do hiše, pa tudi s tem, ker šteje prizivna sodba obtožencu v dobro to, da si ni bil svest nadponudbe, akoprav se iz malomarnosti ni brigal za cene, ki veljajo v kraju O.

Razlogi.

Veletrgovina z jajci in maslom N. v M. je ustanovila v kraju O. pri nekem branjevcu nakupovalnico za maslo in jajca. Od firme poslani nakupovalec A. je prišel vsak četrtek v to nakupovalnico v O. ter je sprejemal od bližnjih pridelovalcev njih pridelke. Plačeval je sredi marca 1916 pri teh nakupih za jajca in maslo cene, ki so presegale v O. običajne in veljavne cene. Okrajno in prizivno sodišče sta izrekli oprostilno sodbo, češ, da ti nakupi niso podobni navedenemu nakupovanju od hiše do hiše. Prizivno sodišče je bilo povrh še mnenja, da pri teh okoliščinah ne gre za kupovanje »na trgu«, in je izključilo, da je A. več ponujal v namenu, da pridobi blago tem gotovejše in pa prednost pri bodočih nakupih; pri tem je domnevalo, da je smatral A. plačane cene za veljavne v O, in da si ni bil svest, da več ponuja.

Sodbi pa sta pravnopomotni, ker zanikujeta, da nakupi ne odgovarjajo v § 15 št. 1 ces. naredbe od 7. avgusta 1915 št. 228 drž. zak

navedenemu nakupovanju od hiše do hiše.. Kar se tiče vprašanja, kakšen naj bi bil način nakupovanja, ki bi ustrezal v cesarski naredbi ustanovljenemu pojmu, se je ozirati na to, da zakon nikakor ne zahteva, da naj storilec ponuja višje cene od hiše do hiše neposredno in ustno. To se utegne vršiti tudi pismeno z razglasom višjih ponudb ali pa z enim ali več posredovalci. V § 15 št. 1 cesarske naredbe določena utesnitev kaznivosti za nadponudbe pri cenah ima namen, izključiti kaznivost pri nakupovanju v lastno porabo in izločiti kaznivost pri kupcu v takih slučajih, kadar je njegovo delovanje omejeno na posamezne kupe, ki prav nič ne vplivajo na tržne cene. Pri kupovanju na trgu ali na cesti je merodajen kraj za nevarnost, ki jo ima ponujanje višjih cen. Pri trgovanju od hiše do hiše pa utegne priti v poštev le večje število kupov, ki niso omejeni na določne osebe. Stališče, da se izvršuje nakupovanje v obliki krošnarjenja, ne more biti odločilnega pomena, gre marveč le za vpliv takega nakupovanja na zacenitev. V tem oziru je nevažno, ali je zadevni trgovec kupil ustno ali pismeno, ali na prebivališču kmetovalcev, oziroma v njih bližini v lastni nakupovalnici, ki je oddaljena od njegovega trgovskega podjetja.

Kar se pa tiče izreka prizivnega sodišča, da si obtoženec ni bil svest, da ponuja višje cene nego so veljavne v O., je pripomniti, da tiči v tem pravna pomota, kolikor naj je s tem izrečeno, da obtoženec ni za to odgovoren, ako iz malomarnosti ni vedel za cene, ki veljajo v O., in jih je prekoračil. Ako trgovec ni poizvedel cen, ki so določene ali običajne v kraju nakupovanja, gre to na njegovo nevarnost, za katero odgovarja po § 15 ces. naredbe. Tako malomarnost pa je zakrivil obtoženec glasom ugotovitve v sodbi, ker ni poizvedel za v O. veljavne cene.

T. B.

